

Sodalle altistuneiden lasten ja nuorten itsetuhoisuus

Lääketieteellinen tiedekunta
Syventävien opintojen kirjallinen työ

Laatija:
Saara Jaakola-Siimes

21.4.2023
Turku

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin
OriginalityCheck -järjestelmällä.

Lääketieteellinen tiedekunta

Syventävien opintojen kirjallinen työ

Oppiaine: Lastenpsykiatria

Tekijä: Saara Jaakola-Siimes

Otsikko: Sodalle altistuneiden lasten ja nuorten itsetuhoisuus

Ohjaajat: professori Andre Sourander, tutkijatohtori Sanju Silwal

Sivumäärä: 31 sivua

Päivämäärä: 21.4.2023

Tämän systemaattisen katsauksen tavoitteena on kartoittaa sodalle tai muulle aseelliselle konfliktille altistuneiden lasten ja nuorten itsetuhoisuutta sekä siihen vaikuttavia tekijöitä. Sodan ja muut aseelliset konfliktit koskettavat miljoonia lapsia ja nuoria maailmassa. Sota-alueilla elävät lapset altistuvat sodan monille kauheuksille, ja sodan vuoksi kotinsa jättämään joutuneet lapset kohtaavat myös sopeutumisen haasteita uudessa elinympäristössään. Keskenikäisen kehityksensä vuoksi lapset ja nuoret ovat erityisen haavoittuvaisia ja alttiita mielenterveysongelmille. Nuorten itsetuhoisuus onkin merkittävä maailmanlaajuinen ongelma.

Katsausta varten etsittiin aineistoa Web of Science -, PubMed-, PsychINFO- ja Embase-tietokannoista. Seulottavia julkaisuja löytyi yhteensä 2983 kappaletta, joista 32 julkaisua valikoitui lopulta katsaukseen. Seulontaprosessi suoritettiin systemaattisesti PRISMA-menettelyä noudattaen. Valikoituneiden julkaisujen laatu arvioitiin niin ikään systemaattisesti QuADS-työkalua hyödyntäen.

Katsaukseen valikoitui 32 julkaisua yhteensä 20 eri maasta ympäri maailmaa. Julkaisuissa kartoitettuja itsetuhoisuuden muotoja olivat itsensä vahingoittaminen ilman itsemurhatarkoitusta, itsemurha-ajatus-ten ja -suunnitelmien esiintyminen, itsemurhayritykset ja toteutuneet itsemurhat. Näiden lisäksi joissain tutkimuksissa oli arvioitu itsemurha-alttiutta ja -riskiä. Itsensä vahingoittamista ilman itsemurhatarkoitusta oli tutkittu vähiten, ja vain yhdessä tutkimuksessa oli hyödynnetty validoitua mittaria. Sodalle altistuneilla lapsilla ja nuorilla esiintyi kaikkia edellä mainittuja itsetuhoisuuden muotoja, joiden esiintyvyys vaihteli tutkimusten välillä. Erityisillä väestöryhmillä, kuten entisillä lapsisotilailla ja aiemmin kaapattuna olleilla lapsilla, esiintyi verrokkeja enemmän itsetuhoisuutta. Ahdistuneisuus, päihteiden väärinkäyttö, unihäiriöt ja pitkittynyt suruhäiriö olivat yhteydessä itsetuhoisuuteen. Itsemurhayritysten riskiä lisäsi altistuminen väkivallalle tai läheisen ihmisen itsemurhalle tai sen yritykselle.

Lähdeaineiston pohjalta voidaan todeta, että sodan aikana lasten ja nuorten itsemurhien määrä jonkin verran alenee. Poikkeuksena tästä olivat aseelliset itsemurhat, joiden määrässä oli sodan aikana havaittu kasvua. Sodalle tai muulle aseelliselle konfliktille altistuneilla lapsilla ja nuorilla esiintyi itsetuhoisuutta monissa muodoissa, mutta esiintyvyyksistä ei voitu tehdä tarkempia johtopäätöksiä. Tutkimuspopulaation heterogeisuus ja itsetuhoisuuden määritelmien ja mittausmenetelmien vaihtelu hankaloittivat merkittävästi tutkimustulosten keskinäistä vertailua. Lisää tutkimusta aiheesta tarvitaan validoituja menetelmiä hyödyntäen, jotta sodan vuoksi haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiin voidaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa kohdistaa oikeanlaisia tukitoimia.

Avainsanat: lapset, nuoret, itsetuhoisuus, sota

Sisällysluettelo

1	Johdanto	1
2	Aineisto ja menetelmät	3
2.1	Aineiston keruu	3
2.1.1	Aineistohaku	3
2.1.2	Aineiston seulonta ja valikoitujen julkaisujen laadunarviointi	3
2.2	Tiedonpaiminta	4
3	Tulokset	6
3.1	Itsetuhoisuuden kartoittaminen	6
3.2	Itsemurhakäyttäytyminen ennen sotaa, sodan aikana ja sen jälkeen	7
3.3	Itsetuhoisuuteen vaikuttavat muut tekijät	8
3.3.1	Ikä ja sukupuoli	8
3.3.2	Väestöryhmä	9
3.3.3	Muu mielenterveys	10
3.3.4	Muut riski- ja suojatekijät	11
4	Pohdinta ja johtopäätökset	12
4.1	Katsauksen vahvuudet ja rajoitukset	13
4.2	Yhteenveto	14
	Lähteet	15
	Liitteet	22
	Liite 1. Keskeiset tiedot katsaukseen valikoituneista artikkeleista.	22

1 Johdanto

Maailmanlaajuisesti sadat miljoonat lapset ja nuoret elävät sodan ja aseellisten konfliktien runtelemilla alueilla. Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisjärjestö UNHCR:n (United Nations High Commissioner for Refugees) arvion mukaan vuoden 2021 lopussa 36.5 miljoonaa alle 18-vuotiasta lasta ja nuorta maailmanlaajuisesti oli joutunut pakon edessä jättämään kotinsa (Refugee Data Finder. UNHCR. www.unhcr.org). Sota-alueilla lapset ja nuoret voivat joutua alttiiksi muun muassa väkivallalle, riittämättömälle peruselintarpeiden tyydyttämiselle sekä perheenjäsenten ja kodin menetykselle, jota seuraa uusi elinympäristö ja kulttuuri sekä mahdolliset haasteet sopeutumisessa. Lapset ja nuoret ovat tässä suhteessa haavoittuvassa asemassa, sillä he joutuvat kohtaamaan edellä mainittuja vaikeuksia fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen kehityksensä kriittisissä vaiheissa, mikä altistaa erityisesti heitä erilaisille mielenterveysongelmille (Reed ym., 2012).

Nuorten itsetuhoisuus on maailmanlaajuisesti merkittävä mielenterveydellinen ongelma. Vuonna 2019 itsemurha oli neljänneksi yleisin 15–19-vuotiaiden nuorten kuolinsyy (Mental health of adolescents. WHO. www.who.int). Itsetuhoisuuden riskitekijöitä on tutkittu paljon, ja tutkimuksissa on todettu muiden mielenterveysongelmien lisäävän itsemurhayritysten riskiä (Hoertel ym., 2015). Lisäksi on havaittu, että karkeasti noin kolmannes nuorista, joilla esiintyy itsemurha-ajatuksia, yrittää vuoden sisällä itsemurhaa (Turecki & Brent, 2016). Itsemurhayritysten ja ilman itsemurhatarkoitusta itseään vahingoittamisen on havaittu usein esiintyvän yhdessä (Andover ym., 2012). Edellä esitetyn vuoksi itsetuhoisuuden varhainen tunnistaminen on tärkeää, jotta itsemurhariskissä oleviin yksilöihin voidaan riittävän ajoissa kohdistaa sopivat hoitotoimenpiteet.

Sotien ja itsemurhien välisistä yhteyksistä löytyy ennestään tutkimustietoa kirjallisuudesta. Havaintojen tulkinnassa on yleisesti käytetty ranskalaisen Émile Durkheimin (1858–1917) alun perin vuonna 1897 julkaisemaa hypoteesia sodan ja itsemurhan välisestä yhteydestä. Durkheim pyrki selittämään, miksi itsemurha-asteen oli havaittu laskevan sodan aikana. Durkheimin teorian mukaan sota lisää yhteisön yhteenkuuluvuuden tunnetta ja sosiaalista integraatiota yhteisön keskittyessä puolustautumaan yhteistä vihollista vastaan, mikä puolestaan selittää itsemurha-asteen laskun sota-aikana. (Durkheim ym., 2002.) Vaikka sodan vaikutusta itsemurhiin ei nykyisin pidetä yhtä yksinkertaisena (Tomlinson, 2012), on Durkheimin hypoteesi edelleen paljon käytetty tapa osaltaan selittää itsemurhien ja sotien välisiä yhteyksiä.

Tässä systemaattisessa katsauksessa pyritään kartoittamaan sodalle tai muulle aseelliselle konfliktille altistuneiden lasten ja nuorten itsetuhoisuutta ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Tässä katsauksessa lapsilla ja nuorilla tarkoitetaan 0–24-vuotiaita. Kansainvälisesti määriteltyä yhte-näistä termistöä itsetuhokäyttäytymiselle ei ole toistaiseksi käytössä (Silverman & De Leo, 2016). Käypä hoidossa itsetuhoisuus määritellään itsensä vahingoittamista tai tarkoituksellista hengenvaaraan joutumista sisältävänä käyttäytymisenä (Itsemurhien ehkäisy ja itsemurhaa yrittäneen hoito: Käypä hoito -suositus, 2022). Tässä katsauksessa itsetuhoisuudella tarkoitetaan itsensä vahingoittamista ilman itsemurhatarkoitusta, itsemurha-ajatuksia, -suunnitelmia ja -yrityksiä sekä toteutuneita itsemurhia.

2 Aineisto ja menetelmät

2.1 Aineiston keruu

Tämän systemaattisen kirjallisuuskatsauksen luomisessa on noudatettu PRISMA-menettelyä (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses). PRISMA on kehitetty helpottamaan raportoinnin läpinäkyvyyttä systemaattisissa katsauksissa. (Page ym., 2021.)

2.1.1 Aineistohaku

Aineistohakua varten muodostettiin hakulausekkeet neljään elektroniseen tietokantaan. Käytetyt tietokannat olivat Web of Science, PubMed, PsychINFO ja Embase. Lisäksi mahdollisia katsaukseen sisällytettäviä julkaisuja etsittiin asiaankuuluvien tutkimusten lähdeluetteloista.

Tietokannoista etsittiin havainnoivia tutkimuksia sodalle tai muulle aseelliselle konfliktille altistuneiden tutkittavien itsetuhoisuudesta. Iältään tutkittavien tuli olla 0–24-vuotiaita. Hakua ei rajattu julkaisuajankohdan tai maantieteellisen sijainnin perusteella. Jonkin hakutermin tuli sisältyä joko julkaisun otsikkoon tai tiivistelmään. Aineistohaut tehtiin 10.4.2022.

2.1.2 Aineiston seulonta ja valikoitujen julkaisujen laadunarviointi

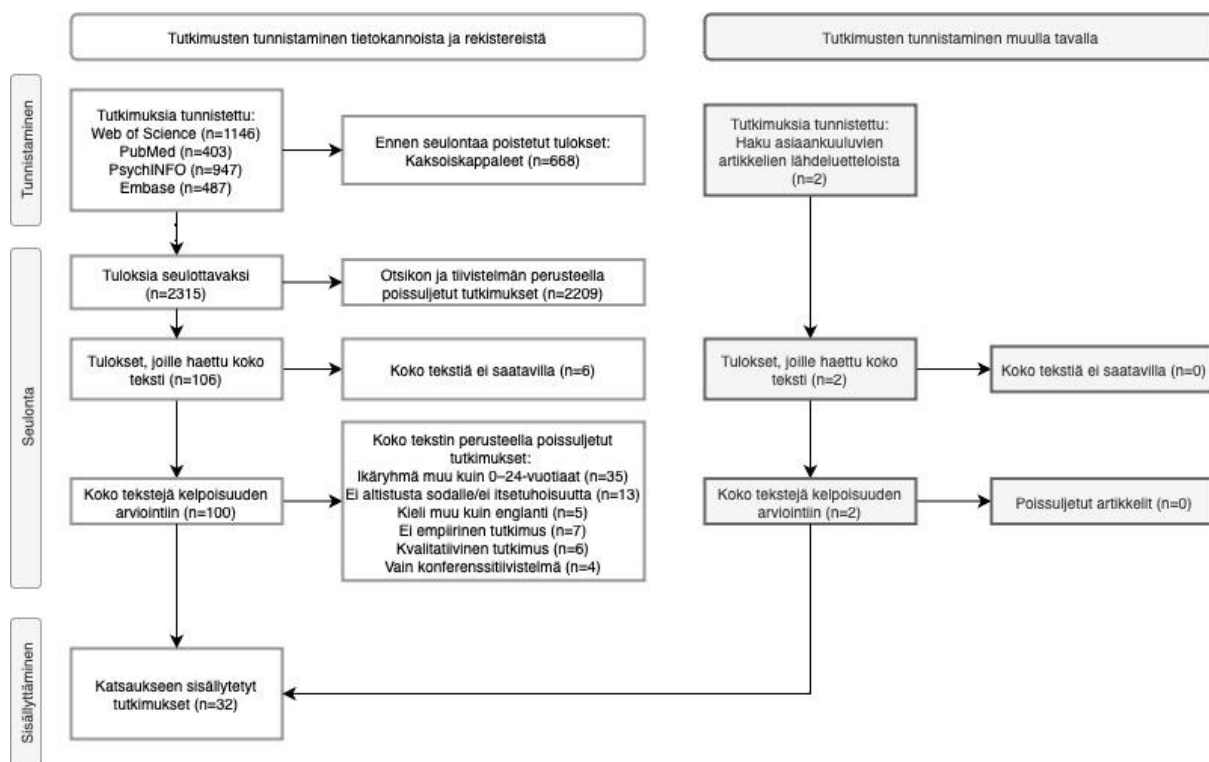
Tietokantahaut tuottivat yhteensä 2983 tulosta, joista poistettiin ennen seulontaa 668 kaksoiskappaletta. Hakutulokset tuotiin Zotero-viitteidenhallintaohjelmaan. Ensimmäisessä vaiheessa jäljelle jääneet 2315 tulosta seulottiin otsikon ja tiivistelmän perusteella. Näiden perusteella poissuljettiin tässä vaiheessa 2209 tulosta, joissa

- tutkittavien ikää ei ollut rajattu tämän katsauksen mukaiseen ikähaarukkaan (0–24-vuotiaat)
- tutkittavat eivät olleet altistuneet sodalle tai muulle aseelliselle konfliktille
- päätetapahtumana ei tarkasteltu itsetuhoisuutta
- tutkimusasetelma ei ollut havainnoiva tutkimus.

Koko tekstin perusteella seulottavaksi jäi 106 julkaisua, joista kuudelle koko tekstiä ei ollut elektronisesti saatavilla. Koko tekstien seulonnassa käytettiin edellä esitettyjä poissulkukriteerejä. Lisäksi poissuljettiin kvalitatiiviset tutkimukset sekä vielä jäljellä olleet julkaisut, joissa

koko tekstin kieli oli muu kuin englanti. Katsaukseen valikoitui seulontaprosessin päätteeksi 32 julkaisua. Seulontaprosessista PRISMA-menetelmän mukaisesti laadittu vuokaavio on esitetty kuviossa 1.

Seulontaprosessin suoritti itsenäisesti ja samanaikaisesti kolme henkilöä. Eroavaisuudet seulonnan läpäisseiden julkaisujen osalta käytiin läpi keskustelemalla, ja samalla muodostui yhtenäisen näkemyksen mukainen lista katsaukseen valikoituneista julkaisuista.

Kuvio 1. Seulontaprosessista laadittu PRISMAN mukainen vuokaavio

Seulontaprosessin jälkeen katsaukseen valikoituneille julkaisuille tehtiin laadunarviointi QuADS-kriteeristöä (Quality Assessment with Diverse Studies) hyödyntäen. QuADS-työkalu on kehitetty systemaattisten katsausten laadunarviointiin, kun katsaukseen on sisällytetty useita metodeiltaan erilaisia tutkimuksia (Harrison ym., 2021).

2.2 Tiedonpoiminta

Katsaukseen valikoituneista julkaisuista kerättiin keskeiset tiedot Microsoft Excel-taulukkoon. Taulukkoon poimittiin seuraavat tiedot: julkaisun ensimmäinen kirjoittaja, julkaisuvuosi, julkaisumaa, tutkimusmetodi, tutkimusmaa, tutkimusjakso, sota tai muu aseellinen konflikti, otoskoko, ikä, tietolähde, sodalle altistumisen mittarit, itsetuhoisuuden mittarit, käytetty

tilastollinen analyysimenetelmä, keskeiset tulokset ja niihin liittyvät alaryhmät ja riskitekijät sekä tutkimusten rajoitukset.

3 Tulokset

Luvussa 2 esitellyn seulontaprosessin päätteeksi katsaukseen valikoitui 32 julkaisua eri puolilta maailmaa yhteensä 20 maasta. Valikoituneista julkaisuista 22 oli tyypiltään poikittaistutkimuksia, seitsemän kohorttitutkimuksia ja loput kolme pitkittäistutkimuksia. Tutkimusajanjaksot sijoittuivat vuosien 1921 ja 2019 välille.

Katsaukseen sisällytetyissä julkaisuissa taustalla oli useita eri sotia ja konflikteja, jotka on esitetty liitteen 1 taulukossa. Valtaosa tutkimusten taustalla esiintyneistä sodista ja konflikteista on päättäneitä, mutta myös edelleen käynnissä olevia konflikteja sisältyi katsauksen tutkimuksiin. Toinen maailmansota oli taustalla neljässä itsemurhatilastoihin perustuneessa tutkimuksessa (Henderson ym., 2006; Kageyama & Naka, 1996; McCall, 1991; Murphy ym., 1986). Niin ikään neljässä tutkimuksessa taustalla oli edelleen käynnissä oleva Israelin–Palestiinan konflikti (Hamdan & Hallaq, 2021; Itani ym., 2017; Rhiger ym., 2008; Sami & Hallaq, 2018). Myös Ugandan sisällissota Lord’s Resistance Army (LRA) -järjestöä vastaan esiintyi neljässä tutkimuksessa (Kinyanda ym., 2013; Okello ym., 2007, 2013; Olema ym., 2014).

3.1 Itsetuhoisuuden kartoittaminen

Valtaosassa julkaisuja itsetuhoisuutta arvioitiin joko kyselytutkimuksen tai henkilökohtaisen haastattelun perusteella. Vajaa kolmannes julkaisuista tarkasteli tilastotietoja.

Katsaukseen valikoituneissa artikkeleissa itsetuhoisuutta arvioitiin vaihtelevin menetelmin ja työkaluin, ja myös itsetuhoisuuden muotojen määrittely vaihteli eri tutkimusten välillä. Yleisimmin katsaukseen sisällytetyissä julkaisuissa kartoitettiin itsemurha-ajatusten (n=13) ja itsemurhayritysten (n=10) esiintyvyyttä. Näiden lisäksi tutkimuksissa oli kartoitettu myös muun muassa itsemurhan suunnittelua ja itsemurha-alttiutta. Yhdeksässä julkaisussa tutkittiin eri mittarein itsemurhatilastoja. Viidessä julkaisussa tutkittiin itsensä vahingoittamista ilman itsemurhatarkoitusta.

Edellä mainituista 13:sta itsemurha-ajatusten esiintymistä kartoittaneista tutkimuksista kolmessa (Bhardwaj ym., 2018; Marroquín Rivera ym., 2020; Orrego ym., 2020) hyödynnettiin kartoituksessa Composite International Diagnostic Interview (CIDI) -työkalua. Samaa työkalua hyödynnettiin näissä tutkimuksissa myös itsemurhasuunnitelmien ja itsemurhayritysten kartoittamiseen. Itsemurha-ajatusten esiintymistä kartoitettiin loppuissa kymmenessä tutkimuksessa vaihtelevin menetelmin, jotka on esitetty liitteen 1 taulukossa.

Itsemurhayritysten kartoittamiseen oli myös käytössä useita menetelmiä. Kuten edellisessä kappaleessa todettiin, CIDI-työkalua oli hyödynnetty kolmessa tutkimuksessa. Kahdessa tutkimuksessa (Kinyanda ym., 2013; Moe ym., 2022) itsemurhayritysten esiintymistä kartoitettiin yhden kysymyksen pohjalta. Muut itsemurhayritysten kartoittamiseen käytetyt menetelmät on esitetty taulukossa liitteessä 1.

Itsensä vahingoittamista ilman itsemurhatarkoitusta kartoitettiin kolmessa tutkimuksessa (Moe ym., 2022; O'Connor ym., 2014; Okello ym., 2013) yhdellä kyllä–ei-kysymyksellä ja tarkentavilla jatkokysymyksillä, mikäli tutkittava oli vastannut myöntävästi. Sami ja Hallaq (2018) arvioivat itsensä vahingoittamista ilman itsemurhatarkoitusta laajemmin 6-kohtaisen Deliberate Self-Harm Inventory-Youth version (DSHI-Y) -työkalun avulla. Yhdessä tutkimuksessa arvioitiin itsensä vahingoittamista potilaskertomustekstien perusteella (Patel & Hodes, 2006).

Itsensä vahingoittamisen keinoja arvioitiin vain pienessä osassa tutkimuksia. Palestiinalaisnuorten keskuudessa ihon viiltely ja polttaminen sekä pään hakkaaminen olivat yleisimmät tavat vahingoittaa itseään ilman itsemurhatarkoitusta (Sami & Hallaq, 2018). Bosniassa ja Hertsegovinassa hirttäytyminen oli ennen sotaa ollut yleisin itsemurhamenetelmä, kun taas sodan jälkeen itsemurha ampuma-aseen avulla oli yleisin (Fajkic ym., 2010). Ampuma-aseiden ja räjähteiden käyttö itsemurhissa lisääntyi myös skotlantilaismiesten keskuudessa toisen maailmansodan aikana (Henderson ym., 2006).

3.2 Itsemurhakäyttäytyminen ennen sotaa, sodan aikana ja sen jälkeen

Useissa katsaukseen sisällytetyissä tutkimuksissa tarkasteltiin itsemurhatilastoja vaihtelevina ajanjaksoina eri vaiheissa: ennen sotaa, sodan aikana ja sen jälkeen. Itsemurhien määrä väheni Bosnian sodan aikana Bosniassa ja Hertsegovinassa (Santic ym., 2010). Sri Lankan sisällissodan aikana 15–24-vuotiaiden itsemurha-aste laski 240 % verrattuna sotaa edeltäneeseen aikaan, jolloin kyseisen ikäryhmän itsemurha-aste oli muihin ikäryhmiin verrattuna kaikkein korkein (Somasundaram & Rajadurai, 1995). Myös Englannissa ja Walesissa 15–19-vuotiaiden poikien itsemurhatrendi oli toisen maailmansodan aikana laskeva (Murphy ym., 1986). Henderson ym. (2006) sen sijaan havaitsivat 15–24-vuotiaiden miesten itsemurhien lisääntyneen Skotlannissa toisen maailmansodan aikana, ja lisäksi havaittiin aseellisten itsemurhien lisääntyneen. Kroatian sodan aikana aseellisten itsemurhien määrä oli sodan aikana 3.28-kertainen verrattuna sotaa edeltäneeseen aikaan, kun taas muilla tavoin suoritettujen itsemurhien määrässä ei tapahtunut merkittävää muutosta (Mujkic ym., 2008).

10–19-vuotiaiden itsemurhakuolleisuus laski Japanissa toisen maailmansodan jälkeen (Kageyama & Naka, 1996). 10–19-vuotiaiden itsemurhat vähenivät sodan jälkeen myös Bosniaassa ja Hertsegovinassa, jossa itsemurhien kokonaismäärä väheni 33.3 % Bosnian sotaa edeltäneeseen aikaan verrattuna. Suurin lasku havaittiin tytöillä, joilla itsemurhien määrä laski 45.5 %. Sitä vastoin 10–14-vuotiaiden poikien itsemurhien määrän havaittiin kasvaneen 22 %. (Fajkic ym., 2010.)

Heti toisen maailmansodan päätyttyä 15–19-vuotiaiden poikien itsemurhatrendi oli Englannissa ja Walesissa nouseva, mutta 1950-luvun lopussa trendi kääntyi jälleen laskuun (Murphy ym., 1986). Sen sijaan Yhdysvalloissa itsemurhien määrä pysyi 15–24-vuotiaiden nuorten miesten osalta melko vakaana heti toisen maailmansodan jälkeen, kunnes kääntyi jyrkkään nousuun 1950-luvun loppupuolella (McCall, 1991). Aseellisten itsemurhien määrä oli Kroatian sodan jälkeen ensimmäisten viiden vuoden aikana 3.12-kertainen verrattuna aikaan ennen sotaa, mutta tämän jälkeen määrä tasoittui vastaamaan sotaa edeltänyttä aikaa. Muiden itsemurhien määrässä ei havaittu merkittävää muutosta myöskään sodan jälkeen. (Mujkic ym., 2008.)

3.3 Itsetuhoisuuteen vaikuttavat muut tekijät

3.3.1 Ikä ja sukupuoli

Korkeamman iän havaittiin vähentävän itsemurha-ajatusten esiintymistä (Chahine ym., 2020). Lisäksi nuoremman iän havaittiin merkitsevästi lisäävän itsemurhayrityksen riskiä (Jan ym., 2017).

Itsensä vahingoittamista ilman itsemurhatarkoitusta havaittiin kahdessa tutkimuksessa enemmän tytöillä kuin pojilla (15.5 % v. 5.1 %, 28.09 % v. 10.21 %) (O'Connor ym., 2014; Okello ym., 2013). Toisaalta Samin ja Hallaqin (2018) tutkimuksessa itsensä vahingoittaminen ilman itsemurhatarkoitusta oli yleisempää miespuolisilla tutkittavilla. Neljässä tutkimuksessa (Arenliu, 2014; Bhardwaj ym., 2018; Chahine ym., 2020; Jegannathan & Kullgren, 2011) raportoitiin enemmän itsemurha-ajatuksia ja -yrityksiä tytöillä kuin pojilla. Vastaavasti kolmessa tutkimuksessa itsemurhakäyttäytymistä (itsemurhia, itsemurha-ajatuksia ja -suunnitelmia) havaittiin enemmän miespuolisilla tutkittavilla (Itani ym., 2017; Jegannathan & Kullgren, 2011; Santic ym., 2010).

3.3.2 Väestöryhmä

Katsaukseen sisällytetyissä tutkimuksissa esiintyi useita väestöryhmiä. Suurimmassa osassa tutkimuksia (n=21) tutkittavat olivat tutkimusalueella asuvia siviilihenkilöitä.

Useita erityisryhmiä oli tunnistettavissa. Entisillä lapsisotilailla esiintyi siviililapsia enemmän itsemurha-ajatuksia (24.7 % v. 12.5 %), itsemurhasuunnitelmia (7.1 % v. 2.9 %) ja itsemurhayrityksiä (5.8 % v. 2.2 %) (Bhardwaj ym., 2018).

Kahdessa tutkimuksessa (Okello ym., 2007; Olema ym., 2014) verrattiin keskenään aiemmin kaapattuna olleita ja kaappaamattomia lapsia. Molemmissa tutkimuksissa itsetuhoisuutta arviointiin Mini-International Neuropsychiatric Interview (MINI) -haastattelutyökalun avulla. Aiemmin kaapattuna olleilla oli esiintynyt merkittävästi enemmän itsemurha-alttiutta kuin kaappaamattomilla (Okello ym., 2007). Olema ym. (2014) havaitsivat tutkimuksessaan, että aiemmin kaapatuilla lapsilla oli kaappaamattomiin verrattuna MINI:n itsemurhariskipisteytyksessä korkeampi tulos.

Neljässä tutkimuksessa kartoitettiin erityisesti kansainvälisten pakolaisten tai turvapaikanhakijoiden itsetuhoisuutta, minkä lisäksi yhdessä tutkimuksessa vertailtiin Balkanin alueella sodille altistuneita maahanmuuttajia muualta Euroopasta tulleisiin maahanmuuttajiin. Syyrialaisista pakolaislapsista ja -nuorista 27.8 % raportoi itsemurha-ajatuksia esiintyneen edeltävien kahden viikon aikana (Dehnel ym., 2022). Myös bosnialaisilla pakolaisnuorilla itsemurha-ajatusten esiintyvyys oli kutakuinkin samaa tasoa (24.14 %) eikä merkittävää eroa samanikäisiin verrokkeihin (26.15 %) nähden havaittu (Slodnjak ym., 2002). Itsemurha-alttiuden havaittiin puolestaan olevan pakolais-, turvapaikanhakija- ja maahanmuuttajataustaisilla nuorilla harvinaista (Betancourt ym., 2012). Saman aineiston pohjalta myöhemmin toteutetussa tutkimuksessa havaittiin itsemurha-alttiutta esiintyvän vähemmän pakolaistaustaisilla nuorilla (5.4 %) muihin maahanmuuttajataustaisiin (15.6 %) ja USA:sta kotoisin oleviin nuoriin (9.3 %) verrattuna (Betancourt ym., 2017). Balkanin alueella Jugoslavian hajoamissodille altistuneiden maahanmuuttajien itsemurhien ja itsemurhayritysten ilmaantuvuus oli matalampi kuin muilla maahanmuuttajilla, ja myös itsemurhakuolleisuuden ja -yritysten riskit havaittiin pienentyneiksi. (Thordardottir ym., 2020.)

Marroquín Rivera ym. (2020) vertasivat tutkimuksessaan Kolumbian sisällissodan vuoksi maan sisäiseksi pakolaisiksi päätyneitä ja muita kolumbialaisnuoria. Maan sisäiset pakolaiset

olivat joutuneet sisällissodan vuoksi muuttamaan Kolumbian sisällä. Maan sisäisillä pakolaisilla esiintyi muita nuoria merkitsevästi enemmän itsemurha-ajatuksia (19.8 % v. 5.8 %) ja itsemurhayrityksiä (9.2 % v. 2.1 %). Itsemurhasuunnitelmien kohdalla ryhmien välillä ei havaittu eroa.

Konfliktialueella siviiliväestössä elävien lasten ja nuorten itsetuhoisuus vaihteli eri tutkimusten välillä. 14–17-vuotiailla libanonilaisnuorilla itsemurha-ajatuksia oli esiintynyt 28.9 %:lla (Chahine ym., 2020). Kambodžassa tehdyssä tutkimuksessa nuorista 11 % raportoi itsemurha-ajatuksia, 11.9 % itsemurhasuunnitelmia ja 3.2 % yrittäneensä itsemurhaa (Jegannathan & Kullgren, 2011). Palestiinan alueella tehtyjen tutkimusten tulokset erosivat myös toisistaan. Hamdanin ja Hallaqin (2021) tutkimuksessa kyselyyn vastanneista 18–23-vuotiaista korkeakouluopiskelijoista 20.4 % raportoi itsemurha-ajatuksia ja 6.3 % yrittäneensä itsemurhaa edeltävien 12 kuukauden aikana. Itani ym. (2017) tutkimuksessa puolestaan 25.6 %:lla 13–15-vuotiaista oli esiintynyt itsemurha-ajatuksia. Rhiger ym. (2008) raportoivat puolestaan 14–18-vuotiaista 7.5 %:n yrittäneen itsemurhaa edeltäneiden 2 kuukauden aikana.

3.3.3 Muu mielenterveys

Jegannathan ja Kullgren (2011) havaitsivat nuorilla naisilla yhteyden ahdistuneisuuden ja masentuneisuuden ja itsemurha-ajatusten ja -yritysten välillä. Yhteys ahdistuneisuuteen havaittiin myös pojilla itsensä vahingoittamisessa ilman itsemurhatarkoitusta (O'Connor ym., 2014). Lisäksi itsensä vahingoittamisen havaittiin olevan yhteydessä myös traumaperäisiin stressioireisiin (post-traumatic stress symptoms, PTSS) ja univaikeuksiin (Sami & Hallaq, 2018).

Päihteiden väärinkäytöllä havaittiin yhteys itsemurha-ajatusten ja -yritysten esiintymiseen (Arenliu, 2014; Chahine ym., 2020). Lisäksi alkoholin ja huumeiden käytöllä havaittiin tyttöjen kohdalla olevan yhteys itsensä vahingoittamiseen ilman itsemurhatarkoitusta (O'Connor ym., 2014).

Nuorilla, jotka olivat altistuneet sodalle ja menettäneet isänsä sodan vuoksi, esiintyi merkitsevästi enemmän pitkittynyttä suruhäiriötä (prolonged grief disorder, PGD) kuin nuorilla, jotka olivat altistuneet sodalle, mutta eivät olleet kokeneet läheisen menetystä. Pitkittynyt suruhäiriö yhdistettynä isän menetykseen lisäsi merkitsevästi itsemurhariskiä verrattuna isänsä menettäneisiin nuoriin, joilla ei esiintynyt pitkittynyttä suruhäiriötä. (Morina ym., 2011.)

3.3.4 Muut riski- ja suojatekijät

Monissa katsaukseen sisällytetyissä julkaisuissa tunnistettiin itsemurha-ajatusten ja -yritysten riskiä nostavia tekijöitä. Itsemurha-ajatusten riskiä nosti kiusatuksi joutuminen ja puutteellinen tuki opettajilta, kun taas vastaavasti tuen saaminen perheeltä ja opettajilta oli riskiä laskeva tekijä (Betancourt ym., 2017; Bhardwaj ym., 2018; Chahine ym., 2020). Arenliu (2014) puolestaan havaitsi sodan jälkeisten stressaavien elämäntapahtumien, kuten läheisen ihmisen menetyksen tai vanhempien eroamisen, olevan jopa sodan aikaisia stressaavia tapahtumia suurempi riskitekijä itsemurha-ajatusten ja -yritysten lisääntymiselle. Lisäksi heikko itsetunto oli riskiä lisäävä tekijä.

Altistuminen läheisen ihmisen (perheenjäsenen, kumppanin tai ystävän) itsemurhalle tai itsemurhayritykselle lisäsi myös henkilön oman itsemurhayrityksen riskiä (Arenliu, 2014; Jegannathan & Kullgren, 2011). Altistuminen joko sivullisena tai suoraan henkilöön kohdistuvalle seksuaaliselle väkivallalle tai muulle väkivallalle perheessä tai kodin ulkopuolella lisäsi myös itsemurha-ajatusten ja -yritysten riskiä (Bhardwaj ym., 2018; Moe ym., 2022; Orrego ym., 2020).

4 Pohdinta ja johtopäätökset

Tämän systemaattisen katsauksen ensisijaisena tavoitteena oli kartoittaa sodalle tai muulle aseelliselle konfliktille altistuneiden lasten ja nuorten itsetuhoisuutta. Katsaukseen valikoitui 32 havainnoivaa tutkimusta 20 eri maasta kattaen lähestulkoon sadan vuoden (1921–2019) mittaisen ajanjakson.

Lähdeaineiston perusteella vaikuttaa siltä, että lasten ja nuorten itsemurhien määrä jonkin verran laskee sodan aikana. Tulos on samansuuntainen kuin aiemmin kirjallisuudessa esitetyt tulokset. Tulos on myös yhdenmukainen tämän katsauksen johdantokappaleessa esitetyn Durkheimin hypoteesin kanssa, jota yleisesti käytetään selittämään itsemurha-asteen laskua sota-aikana. Hypoteesi on kuitenkin yli sadan vuoden takaa, ja kirjallisuudessa onkin myöhemmin kuvattu myös muita selityksiä itsemurha-asteen laskulle sodan aikana.

Aineistosta kävi myös ilmi, että yleisestä laskevasta itsemurhatrendistä poiketen ampumaseella tehtyjen itsemurhien määrä sota-aikana kasvoi. Osaltaan ilmiötä voidaan selittää sillä, että nuoret miehet ovat usein mukana taistelujoukoissa, jolloin ampumaseita on helposti saatavilla (Henderson ym., 2006). Sodan jälkeiseltä ajalta ei lähdeaineiston pohjalta voitu vetää selkeitä johtopäätöksiä, sillä tulokset olivat hyvin vaihtelevia ja keskenään ristiriitaisia.

Itsetuhoisuuden esiintyvyydessä oli tutkimusten välillä paljon vaihtelua, minkä vuoksi on hankalaa tehdä selkeitä johtopäätöksiä. Tutkimusasetelmat olivat vaihtelevia, ja tutkimuksissa oli käytetty laajalti erilaisia määritelmiä itsetuhoisuuden muodoista sekä erilaisia kartoittamistyökaluja. Kaikissa tutkimuksissa itsetuhoisuuden arvioinnissa ei myöskään ollut käytössä validoituja menetelmiä. Tutkimuksissa oli myös käytetty erilaisia ajanjaksoja, joiden ajalta itsetuhoisuutta kartoitettiin, ja kaikista tutkimuksista ei tietoa kartoitettavasta ajanjaksosta ollut saatavilla lainkaan. Ajanjakson pituus vaihteli kahden viikon ja eliniän välillä. Nämä edellä mainitut tekijät vaikeuttivat selkeiden johtopäätösten tekemistä ja tutkimustulosten keskinäistä vertailua. Laajalti vaihteleviin tuloksiin saattaa vaikuttaa myös heterogeeninen tutkittavien joukko, joka vaihteli esimerkiksi entisistä lapsisotilaista ja kaapatuista lapsista siviililapsiin. Kansainvälisesti yhtenäinen termistö liittyen itsetuhokäyttäytymiseen helpottaisi jatkossa tutkimustulosten vertailua.

Itsetuhoisuudella vaikutti yksittäisissä tutkimuksissa olevan yhteys ahdistuneisuuteen, trauma-peräisiin stressioireisiin ja uniongelmiin. Vastaavat yhteydet on havaittu jo aiemmin kirjalli-

suudessa. Tämän katsauksen puitteissa ei voida kuitenkaan vetää varmoja johtopäätöksiä yksittäisten tutkimustulosten perusteella. Päihteiden väärinkäytön ja itsetuhoisuuden välillä voitiin havaita yhteys kolmessa eri tutkimuksessa. Koska tutkimukset olivat luonteeltaan poikittaistutkimuksia, ei syy-seuraussuhdetta voida päätellä tässä katsauksessa. Kirjallisuudessa on kuitenkin havaittu päihteiden väärinkäytön olevan yhteydessä lisääntyneeseen itsetuhoisuuteen.

Valtava määrä lapsia on joutunut, ja joutuu jatkuvasti, alttiiksi sodille ja muille aseellisille konflikteille. Osa heistä pakenee sota-alueilta ympäri maailmaa, ja näiden haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten auttamiseksi on tärkeää ymmärtää itsetuhoisuuteen tässä ihmisryhmässä vaikuttavia tekijöitä. Lisää tutkimustietoa aiheesta, etenkin itsensä vahingoittamisesta ilman itsemurhatarkoitusta, tarvitaan validoituja tutkimusmenetelmiä hyödyntäen.

4.1 Katsauksen vahvuudet ja rajoitukset

Katsaus kattaa kaikkiaan 286 314 osanottajaa ympäri maailmaa, joista valtaosa on altistunut jollekin sodalle tai muulle aseelliselle konfliktille. Katsauksen aineistohaut tehtiin laajasti useammasta tietokannasta täsmällisin hakulausekkein. Katsaus toteutettiin tarkasti ja PRISMA-menetelmää noudattaen. Kolme henkilöä toteutti seulontaprosessin ja laadunarvioinnin itsenäisesti.

Tällä systemaattisella katsauksella on kuitenkin rajoituksensa. Seulontaprosessin aikana jouduttiin kielitaitorajoitteiden vuoksi poissulkemaan muut kuin englanninkieliset artikkelit. Koska sotia ja konflikteja voi esiintyä kaikkialla maailmassa, on mahdollista, että muilla kielillä julkaistuja, tämän katsauksen kannalta oleellisia artikkeleita on seulontaprosessin aikana poissuljettu.

Valtaosa katsaukseen sisällytetyistä julkaisuista oli poikittaistutkimuksia, minkä vuoksi katsauksessa ei voitu tarkastella syy-seuraussuhteita. Lisäksi otoskoko oli useissa katsaukseen sisällytetyissä tutkimuksissa pieni, minkä vuoksi tuloksia ei voida yleistää erilaisiin yhteisöihin tai konflikteihin.

Suurimmassa osassa katsaukseen sisällytetyistä tutkimuksista itsetuhoisuuden arviointiin oli käytetty haastatteluja ja erilaisia tutkittavien itsetäyttämäänsä kyselylomakkeita. Näiden kohdalla on huomioitava, että vastaukset ovat muistinvaraisia, ja niihin saattaa liittyä muistamis-harhaa. Lisäksi itsetuhoisuus saatetaan kokea yhteisössä leimaavana, millä saattaa olla vaikutusta vastausten todenmukaisuuteen.

On myös huomioitavaa, että Ukrainaan kohdistuvan hyökkäyssodan vuoksi aihe on erittäin ajankohtainen. On mahdollista, että uusia aiheeseen liittyviä tutkimuksia on julkaistu aineistohakujen tekemisen jälkeen, jolloin kaikkein tuoreimpia tutkimustuloksia ei välttämättä ole mukana katsauksen aineistossa.

4.2 Yhteenveto

Katsauksessa luotiin yleiskatsaus sodalle tai muulle aseelliselle konfliktille alttiiksi joutuneiden lasten ja nuorten itsetuhoisuuteen. Sodan aikana lasten ja nuorten itsemurhien määrä vaikuttaa katsauksen perusteella laskevan. Samaa ilmiötä on havaittu myös aiemmin tutkimuksissa. Sodan jälkeisestä ajasta ei voitu tehdä selkeitä johtopäätöksiä, vaan tulokset olivat keskenään ristiriitaisia. Itsetuhoisuuden eri muotojen esiintyvyydestä ei niin ikään voitu tehdä tarkkoja päätelmiä, sillä heterogeeninen tutkimuspopulaatio ja vaihtelevat tutkimusasetelmat, itsetuhoisuuden määritelmät sekä kartoitusmenetelmät hankaloittivat tutkimusten vertailemista keskenään. Jotta sodan vuoksi haavoittuvassa asemassa olevia lapsia ja nuoria voidaan auttaa mahdollisimman tehokkaasti ja oikea-aikaisesti, tulee näiden lasten ja nuorten itsetuhoisuuden vaikuttavia tekijöitä tutkia edelleen validoituja tutkimusmenetelmiä hyödyntäen.

Lähteet

- Andover, M. S., Morris, B. W., Wren, A., & Bruzzese, M. E. (2012). The co-occurrence of non-suicidal self-injury and attempted suicide among adolescents: Distinguishing risk factors and psychosocial correlates. *Child and adolescent psychiatry and mental health*, 6(1), 11–11. <https://doi.org/10.1186/1753-2000-6-11>
- Arenliu, A. (2014). *Suicide Ideation and Behavior of Kosovar Adolescents: Effect of Negative Life Events, Reported Wellbeing, Happiness, Coping Mechanisms and Self-Esteem*. 304–313.
- Betancourt, T. S., Newnham, E. A., Birman, D., Lee, R., Ellis, B. H., & Layne, C. M. (2017). Comparing Trauma Exposure, Mental Health Needs, and Service Utilization Across Clinical Samples of Refugee, Immigrant, and U.S.-Origin Children. *Journal of traumatic stress*, 30(3), 209–218. <https://doi.org/10.1002/jts.22186>
- Betancourt, T. S., Newnham, E. A., Layne, C. M., Kim, S., Steinberg, A. M., Ellis, H., & Birman, D. (2012). Trauma history and psychopathology in war-affected refugee children referred for trauma-related mental health services in the United States. *Journal of Traumatic Stress*, 25(6), 682–690. <https://doi.org/10.1002/jts.21749>
- Bhardwaj, A., Bourey, C., Rai, S., Adhikari, R. P., Worthman, C. M., & Kohrt, B. A. (2018). Interpersonal violence and suicidality among former child soldiers and war-exposed civilian children in Nepal. *Glob Ment Health (Camb)*, 5, e9. <https://doi.org/10.1017/gmh.2017.31>
- Chahine, M., Salameh, P., Haddad, C., Sacre, H., Soufia, M., Akel, M., Obeid, S., Hallit, R., & Hallit, S. (2020). Suicidal ideation among Lebanese adolescents: Scale validation, prevalence and correlates. *BMC Psychiatry*, 20(1), 304. <https://doi.org/10.1186/s12888-020-02726-6>
- Dehnel, R., Dalky, H., Sudarsan, S., & Al-Delaimy, W. K. (2022). Resilience and Mental

- Health Among Syrian Refugee Children in Jordan. *JOURNAL OF IMMIGRANT AND MINORITY HEALTH*, 24(2), 420–429. <https://doi.org/10.1007/s10903-021-01180-0>
- Durkheim, E., Simpson, G., & Spaulding, J. A. (2002). *Suicide: A study in sociology* (2nd ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203994320>
- Fajkic, A., Lepara, O., Voracek, M., Kapusta, N. D., Niederkrotenthaler, T., Amiri, L., Sonneck, G., & Dervic, K. (2010). Child and adolescent suicides in Bosnia and Herzegovina before and after the war (1992-1995). *Crisis*, 31(3), 160–164. <https://doi.org/10.1027/0227-5910/a000021>
- Hamdan, S., & Hallaq, E. (2021). Prolonged Exposure to Violence: Psychiatric Symptoms and Suicide Risk Among College Students in the Palestinian Territory. *PSYCHOLOGICAL TRAUMA-THEORY RESEARCH PRACTICE AND POLICY*, 13(7), 772–782. <https://doi.org/10.1037/tra0001043>
- Harrison, R., Jones, B., Gardener, P., & Lawton, R. (2021). Quality assessment with diverse studies (QuADS): An appraisal tool for methodological and reporting quality in systematic reviews of mixed- or multi-method studies. *BMC health services research*, 21(1), 144–144. <https://doi.org/10.1186/s12913-021-06122-y>
- Henderson, R., Stark, C., Humphry, R. W., & Selvaraj, S. (2006). Changes in Scottish suicide rates during the Second World War. *BMC Public Health*, 6, 167. <https://doi.org/10.1186/1471-2458-6-167>
- Hoertel, N., Franco, S., Wall, M. M., Oquendo, M. A., Kerridge, B. T., Limosin, F., & Blanco, C. (2015). Mental disorders and risk of suicide attempt: A national prospective study. *Molecular psychiatry*, 20(6), 718–726. <https://doi.org/10.1038/mp.2015.19>
- Itani, T., Jacobsen, K. H., & Kraemer, A. (2017). Suicidal ideation and planning among Palestinian middle school students living in Gaza Strip, West Bank, and United Nations Re-

- lief and Works Agency (UNRWA) camps. *International journal of pediatrics & adolescent medicine*, 4(2), 54–60. <https://doi.org/10.1016/j.ijpam.2017.03.003>
- Jan, M. M., Rather, Y. H., Majeed, N., Wani, Z. A., Dar, M. A., Margoob, M. A., Hussain, A., & Bhat, T. A. (2017). Psychosocial risk factors and clinical profile associated with attempted suicide in young adult and adolescent patients in conflict zone-Kashmir. *Annals of Tropical Medicine and Public Health*, 10(1), 154–159. <https://doi.org/10.4103/1755-6783.205561>
- Jegannathan, B., & Kullgren, G. (2011). Gender differences in suicidal expressions and their determinants among young people in Cambodia, a post-conflict country. *BMC Psychiatry*, 11. <https://doi.org/10.1186/1471-244X-11-47>
- Kageyama, T., & Naka, K. (1996). Longitudinal change in youth suicide mortality in Okinawa after World War II: a comparative study with mainland Japan. *Psychiatry Clin Neurosci*, 50(5), 239–242. <https://doi.org/10.1111/j.1440-1819.1996.tb00556.x>
- Kinyanda, E., Weiss, H. A., Mungherera, M., Onyango-Mangen, P., Ngabirano, E., Kajungu, R., Kagugube, J., Muhwezi, W., Muron, J., & Patel, V. (2013). Prevalence and risk factors of attempted suicide in adult war-affected population of eastern Uganda. *Crisis*, 34(5), 314–323. <https://doi.org/10.1027/0227-5910/a000196>
- Marroquín Rivera, A., Rincón Rodríguez, C. J., Padilla-Muñoz, A., & Gómez-Restrepo, C. (2020). Mental health in adolescents displaced by the armed conflict: Findings from the Colombian national mental health survey. *Child Adolesc Psychiatry Ment Health*, 14, 23. <https://doi.org/10.1186/s13034-020-00327-5>
- McCall, P. L. (1991). ADOLESCENT AND ELDERLY WHITE MALE SUICIDE TRENDS - EVIDENCE OF CHANGING WELL-BEING. *JOURNALS OF GERONTOLOGY*, 46(1), S43–S51. <https://doi.org/10.1093/geronj/46.1.S43>

- Moe, C. A., Villaveces, A., Rivara, F. P., & Rowhani-Rahbar, A. (2022). Self-harming behavior in relation to exposure to inter-personal violence among youth and young adults in Colombia. *INTERNATIONAL JOURNAL OF INJURY CONTROL AND SAFETY PROMOTION*. <https://doi.org/10.1080/17457300.2021.2001830>
- Morina, N., von Lersner, U., & Prigerson, H. G. (2011). War and bereavement: Consequences for mental and physical distress. *PLoS One*, *6*(7), e22140. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0022140>
- Mujkic, A., Peek-Asa, C., Young, T., & Rodin, U. (2008). Effect of war on weapon-related deaths in Croatian children and youth. *Arch Pediatr Adolesc Med*, *162*(2), 140–144. <https://doi.org/10.1001/archpediatrics.2007.31>
- Murphy, E., Lindsay, J., & Grundy, E. (1986). 60 years of suicide in England and Wales. A cohort study. *Arch Gen Psychiatry*, *43*(10), 969–976. <https://doi.org/10.1001/archpsyc.1986.01800100063009>
- O'Connor, R. C., Rasmussen, S., & Hawton, K. (2014). Adolescent self-harm: A school-based study in Northern Ireland. *J Affect Disord*, *159*, 46–52. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2014.02.015>
- Okello, J., Nakimuli-Mpungu, E., Musisi, S., Broekaert, E., & Derluyn, I. (2013). War-related trauma exposure and multiple risk behaviors among school-going adolescents in Northern Uganda: The mediating role of depression symptoms. *JOURNAL OF AFFECTIVE DISORDERS*, *151*(2), 715–721. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2013.07.030>
- Okello, J., Onen, T. S., & Musisi, S. (2007). Psychiatric disorders among war-abducted and non-abducted adolescents in Gulu district, Uganda: A comparative study. *Afr J Psychiatry (Johannesbg)*, *10*(4), 225–231. <https://doi.org/10.4314/ajpsy.v10i4.30260>
- Olema, D. K., Catani, C., Ertl, V., Saile, R., & Neuner, F. (2014). The hidden effects of child

- maltreatment in a war region: Correlates of psychopathology in two generations living in Northern Uganda. *J Trauma Stress*, 27(1), 35–41. <https://doi.org/10.1002/jts.21892>
- Orrego, S., Hincapié, G. M. S., & Restrepo, D. (2020). Mental disorders in the context of trauma and violence in a population study. *Rev Colomb Psiquiatr (Engl Ed)*, 49(4), 262–270. <https://doi.org/10.1016/j.rcp.2019.02.003>
- Page, M. J., McKenzie, J. E., Bossuyt, P. M., Boutron, I., Hoffmann, T. C., Mulrow, C. D., Shamseer, L., Tetzlaff, J. M., Akl, E. A., Brennan, S. E., Chou, R., Glanville, J., Grimshaw, J. M., Hróbjartsson, A., Lalu, M. M., Li, T., Loder, E. W., Mayo-Wilson, E., McDonald, S., ... Moher, D. (2021). The PRISMA 2020 statement: An updated guideline for reporting systematic reviews. *Journal of clinical epidemiology*, 134, 178–189. <https://doi.org/10.1016/j.jclinepi.2021.03.001>
- Patel, N., & Hodes, M. (2006). Violent deliberate self-harm amongst adolescent refugees. *Eur Child Adolesc Psychiatry*, 15(6), 367–370. <https://doi.org/10.1007/s00787-006-0543-6>
- Reed, R. V., MRCPsych, Fazel, M., Dr, Jones, L., MRCPsych, Panter-Brick, C., Prof, & Stein, A., Prof. (2012). Mental health of displaced and refugee children resettled in low-income and middle-income countries: Risk and protective factors. *The Lancet (British edition)*, 379(9812), 250–265. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(11\)60050-0](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(11)60050-0)
- Rhiger, M., Elklit, A., & Lasgaard, M. (2008). "Trauma in Israeli youth: An investigation of the prevalence and psychological impact of exposure to traumatic experiences": Erratum. *Nordic Psychology*, 60(3), 162–162.
- Sami, H., & Hallaq, E. (2018). Nonsuicidal self-injury among adolescents and young adults with prolonged exposure to violence: The effect of post-traumatic stress symptoms. *PSYCHIATRY RESEARCH*, 270, 510–516. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2018.10.028>

- Santic, Z., Ostojic, L., Hrabac, B., Prlic, J., & Beslic, J. (2010). Suicide frequency in West-Herzegovina Canton for the period 1984-2008. *Med Arh*, *64*(3), 168–170.
- Silverman, M. M., & De Leo, D. (2016). Why There Is a Need for an International Nomenclature and Classification System for Suicide. *Crisis : the journal of crisis intervention and suicide prevention*, *37*(2), 83–87. <https://doi.org/10.1027/0227-5910/a000419>
- Slodnjak, V., Kos, A., & Yule, W. (2002). Depression and parasuicide in refugee and Slovenian adolescents. *Crisis*, *23*(3), 127–132. <https://doi.org/10.1027//0227-5910.23.3.127>
- Somasundaram, D. J., & Rajadurai, S. (1995). War and suicide in northern Sri Lanka. *Acta Psychiatr Scand*, *91*(1), 1–4. <https://doi.org/10.1111/j.1600-0447.1995.tb09733.x>
- Thordardottir, E. B., Yin, L., Hauksdottir, A., Mittendorfer-Rutz, E., Hollander, A. C., Hultman, C. M., Lichtenstein, P., Ye, W., Arnberg, F. K., Fang, F., Holmes, E. A., & Valdimarsdottir, U. A. (2020). Mortality and major disease risk among migrants of the 1991-2001 Balkan wars to Sweden: A register-based cohort study. *PLoS Med*, *17*(12), e1003392. <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1003392>
- Tomlinson, M. W. (2012). War, peace and suicide: The case of Northern Ireland. *International sociology*, *27*(4), 464–482. <https://doi.org/10.1177/0268580912443579>
- Turecki, G., Prof, & Brent, D. A., Prof. (2016). Suicide and suicidal behaviour. *The Lancet (British edition)*, *387*(10024), 1227–1239. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(15\)00234-2](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(15)00234-2)
- Itsemurhien ehkäisy ja itsemurhaa yrittäneen hoito. Käypä hoito -suositus. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin, MIELI Suomen Mielenterveys ry:n, Suomen Psykiatriyhdistyksen, Suomen Nuorisopsykiatrisen yhdistyksen ja Suomen Yleislääketieteen yhdistyksen asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim, 2022. Saatavilla sähköisesti: <https://www.kaypahoito.fi/hoi50122>. Viitattu 28.3.2022.

Mental health of adolescents. World Health Organization, 2021. Saatavilla sähköisesti: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/adolescent-mental-health>. Viitattu 6.3.2022.

Refugee Data Finder. UNHCR, 2022. Saatavilla sähköisesti: <https://www.unhcr.org/refugee-statistics/>. Viitattu 6.3.2022.

Liitteet

Liite 1. Keskeiset tiedot katsaukseen valikoituneista artikkeleista.

Ensimmäinen kirjoittaja (julkaisuvuosi) Maa	Taustalla oleva sota/konflikti (konfliktin ajankohta)	Tietolähde Tutkimusajanjakso	n	Ikäryhmä	Itsetuhoisuuden mittarit	Keskeiset löydökset
Arenliu (2014) Kosovo	Kosovon sota (1998–1999)	Kosovolaisnuorten itse täyttämä kyselylomake 2007	2093	Mediaani 17.14 v (SD=0.8)	Q-SIB (Questionnaire on Suicide Ideation and Behavior)	11.5 % naisista ja 5.9 % miehistä raportoi itsemurha-ajatuksia. 4.1 % naisista ja 2.9 % miehistä raportoi yrittäneensä itsemurhaa.
Betancourt (2012) USA	Altistuminen kodin ulkopuoliselle väkivallalle	Pakolais-, turvapaikanhakija- ja maahanmuuttajalasten haastattelut, National Child Traumatic Stress Network's Core Data Set (NCTSN CDS) -	60	Mediaani 13.1 v (SD=4.13)	Kliininen arviointi (3-portainen asteikko: ei havaittavissa, mahdollisesti havaittavissa, varmasti havaittavissa)	Itsemurha-alttiuden havaittiin olevan harvinaista (mahdollisesti ja varmasti havaittavissa yhteensä <5.45 %:lla).
Betancourt (2017) USA	Sota, terrorismi, poliittinen väkivalta muualla kuin USA:ssa	National Child Traumatic Stress Network's Core Data Set (NCTSN CDS) 2004–2010	343 (joista 60 pakolaistaustaisia, 143 maahanmuuttajataustaisia, 140 USA:sta kotoisin olevia nuoria)	län keskiarvo: pakolaistaustaisilla 13.07 v, maahanmuuttajataustaisilla 13.26 v ja USA:sta kotoisin olevilla 12.11 v	Kliininen arviointi (3-portainen asteikko: ei havaittavissa, mahdollisesti havaittavissa, varmasti havaittavissa)	Itsemurha-alttiutta esiintyi 5.4 %:lla pakolaistaustaisista, 15.6 %:lla maahanmuuttajataustaisista ja 9.3 %:lla USA:sta kotoisin olevilla nuorilla.

Bhardwaj (2018) Nepal	Nepalin sisälissota (1996–2006)	Lapsisotilaiden ja siviililasten haastattelut 2007, 2012	2007: 516 2012: 290	2007: Mediaani 15.59 v (SD=1.35) 2012: 15–26-vuotiaat	Sovellettu CIDI (Composite International Diagnostic Interview)	Kaikista tutkittavista 19 % (n=55) raportoi itsemurha-ajatuksia, 5.2 % (n=15) raportoi suunnitelleensa itsemurhaa ja 4.1 % (n=12) raportoi yrittäneensä itsemurhaa elinaikanaan. Lapsisotilaista 24.7 % (n=38) raportoi itsemurha-ajatuksia, 7.1 % (n=11) raportoi suunnitelleensa itsemurhaa ja 5.8 % (n=9) raportoi yrittäneensä itsemurhaa elinaikanaan. Siviililapsista 12.5 % (n=17) raportoi itsemurha-ajatuksia, 2.9 % (n=4) raportoi suunnitelleensa itsemurhaa ja 2.2 % (n=3) raportoi yrittäneensä itsemurhaa elinaikanaan.
Chahine (2020) Libanon	Libanonin sota (2006), Syyrian sisälissodan vaikutukset (käynnissä)	Koululaisten itse täyttämät kyselylomakkeet 2019	1810	14–17-vuotiaat	C-SSRS (Columbia-Suicide Severity Rating Scale)	28.9 %:lla nuorista esiintyi itsemurha-ajatuksia.
Dehnel (2022) Jordania	Syyrian sisälissota (käynnissä)	Syyrialaisien pakolaislasten ja -nuorten haastattelut 2018	339	10–17-vuotiaat	CDI-2 (Children's Depression Inventory 2)	27.8 %:lla lapsista esiintyi itsemurha-ajatuksia edeltäneiden kahden viikon aikana. 23.8 % (n=81) vastasi "kyllä" väittämään "Ajattelen itsemurhaa, mutta en tekisi sitä" ja 4 % (n=13) vastasi "kyllä" väittämään "Haluan tappaa itseni".

Fajkic (2010) Bosnia ja Hertsegovina	Bosnian sota (1992–1995)	Lasten ja nuorten vuosittaiset itsemurhatilastot 1986–1990, 2002–2006	200	10–19-vuotiaat	Itsemurhien määrä tilastoissa	Verrattuna sotaa edeltäneeseen aikaan itsemurhien kokonaismäärä väheni 33.3 % sodan jälkeen. Kuitenkin 14-vuotiaiden ja sitä nuorempien poikien itsemurhien määrä kasvoi 22 %. Ennen sotaa yleisin itsemurhan tekotapa oli hirttäytyminen. Sodan jälkeen ampuma-aseiden käyttö oli yleisin itsemurhan tekotapa.
Hamdan (2021) Palestiina	Israelin–Palestiinan konflikti (käynnissä)	Korkeakouluopiskelijoiden täyttämät kyselylomakkeet -	303	18–23-vuotiaat	C-SSRS, SBQ-R (Suicidal Behaviors Questionnaire-Revised)	Vastanneista 20.4 % (n=62) raportoi itsemurha-ajatuksia ja 6.3 % (n=19) raportoi itsemurhayrityksen edeltäneiden 12 kk:n aikana. 29.4 %:n (n=89) arvioitiin olevan itsemurhavaarassa.
Henderson (2006) Skotlanti	Toinen maailmansota (1939–1945)	Rekisteritiedot 1931–1952	-	15–24-vuotiaat	Vuosittainen itsemurhien määrä tilastoissa	15–24-vuotiaiden miesten itsemurhamäärät nousivat sodan aikana, samankäisten naisten itsemurhamäärissä ei tapahtunut merkittävää muutosta.
Itani (2017) Palestiina	Israelin–Palestiinan konflikti (käynnissä)	Palestiinan itsehallintoalueella sekä pakolaisleireillä (Gaza, Länsiranta, Jordania, Syyria, Libanon) asuvien opiskelijoiden itse täyttämät kyselylomakkeet, Global School-based Student Health Survey (GSHS) 2010	14303	13–15-vuotiaat	Kyllä/Ei-kysymykset ("Oletko viimeisen 12 kk:n aikana vakavasti harkinnut itsemurhaa?" ja "Oletko viimeisen 12 kk:n aikana suunnitellut itsemurhan toteutuksen?")	Itsemurha-ajatuksia ja/tai -suunnitelmia esiintyi 25.6 %:lla tutkittavista.

Jan (2017) Kashmirin alue (Intia)	Kashmirin konflikti (käynnissä)	Government Medical College psykiatrian laitoksen nuorisoikäisten ja nuorten aikuispotilaiden haastattelut	130 (sopiva ikäryhmä, koko tutkimuk- sessa 200 15– 34-vuotiaasta)	15–24-vuotiaat	Tavoitteena itsemurhayritysten riskitekijöiden kartoittaminen haastattelulla	Nuoren iän havaittiin merkitsevästi lisäävän riskiä itsemurhayritykselle (p=0.0001): 65 % (n=130) kaikista tutkimukseen sisällytetyistä itsemurhayrityksistä oli 15–24-vuotiaiden suorittamia.
Jegannathan (2011) Kambodža	Sisällissota punakhmerejä vastaan (päättynyt 1990-luvulla)	Toisen asteen opiskelijoiden itse täyttämät kyselylomakkeet -	320	15–18-vuotiaat	ATTS (Attitudes Towards Suicide)	11 % (n=35) vastanneista raportoi itsemurha-ajatuksia, 11.9 % (n=38) itsemurhasuunnitelmia ja 3.2 % (n=10) itsemurhayrityksiä. Itsemurhasuunnitelmat olivat tilastollisesti merkitsevästi yleisempiä nuorilla miehillä (n=27, 17.3 %) kuin naisilla (n=11, 5.6 %) (p=0.001). Itsemurhayritykset puolestaan olivat merkitsevästi yleisempiä nuorilla naisilla (n=9, 7.8 %) kuin miehillä (n=1, 0.6 %) (p=0.012).
Kageyama (1996) Japani	Toinen maailmansota (1939–1945)	Vuosittaiset tilastot itsemurhakuolleisuudesta Japanissa 1950–1990 ja Okinawassa 1960–1990	-	10–19-vuotiaat	Vuosittainen itsemurhakuolleisuus tilastoissa	Itsemurhakuolleisuus laski Japanissa 1950-luvun lopussa ja 1960-luvun alkupuolella. Okinawassa itsemurhakuolleisuudessa ei tapahtunut selkeää muutosta 1960-luvun alkupuolella. Okinawassa itsemurhakuolleisuus oli merkitsevästi Japania alhaisempaa.

Kinyanda (2013) Uganda	Sisällissota Herran vastarinta-armeijaa (Lord's Resistance Army LRA) vastaan	Itä-Ugandassa Amurian ja Katakwin alueella asuvien nuorten haastattelut	445	15–24-vuotiaat	Kyllä/Ei-kysymys ("Oletko yrittänyt itsemurhaa (nauttimalla myrkyä, hirttäytymällä, ottamalla lääkeyliannostuksen, hukuttautumalla) viimeisen 12 kk:n aikana ja koko elinaikanasi?")	Miehistä 6.4 % (n=15) ja naisista 10.4 % (n=22) raportoi yrittäneensä elinaikanaan itsemurhaa.
Marroquín (2020) Kolumbia	Kolumbian sisällissota (käynnissä)	Kolumbian National Mental Health Survey (NMHS) 2015	1754 (joista 102 joutunut konfliktin vuoksi muuttamaan Kolumbian sisällä, 1652 ei joutunut muuttamaan)	12–17-vuotiaat	CIDI-CAPI (Composite International Diagnostic Interview-Computer Assisted Personal Interview)	Nuorilla, jotka olivat joutuneet konfliktin vuoksi muuttamaan, esiintyi merkittävästi enemmän itsemurha-ajatuksia kuin nuorilla, jotka eivät olleet joutuneet muuttamaan (19.8 % v. 5.8 %, p<0.001). Samoin itsemurhayritykset olivat merkittävästi tavallisempia nuorilla, jotka olivat joutuneet muuttamaan (9.2 % v. 2.1 %, p=0.008). Itsemurhasuunnitelmien osalta ryhmät eivät eronneet toisistaan.
McCall (1991) USA	Toinen maailmansota (1939–1945)	Rekisteritiedot 1946–1986	-	15–24-vuotiaat	Itsemurhien määrä tilastoissa	15–24-vuotiaiden miesten itsemurhien määrä kasvoi jyrkästi ajanjaksolla 1958–1977. Kasvu jatkui tämän jälkeen loivempaan ainoastaan 1986 saakka.

Moe (2022) Kolumbia	Kolumbian sisällissota (käynnissä)	Kolumbian Violence Against Children and Youth Survey (VACS) 2018	5209 (joista 2705 kansallisesti edustava joukko, 2504 erityisesti konfliktialueilta)	13–24-vuotiaat	Kyllä/Ei-kysymykset ("Oletko koskaan tahallisesti vahingoittanut itseäsi millään tavalla?", "Oletko koskaan ajatellut itsesi tappamista?", "Oletko koskaan yrittänyt tappaa itseäsi?")	Väkivallalle (joko kodin ulkopuoliselle ml. konflikti tai perheväkivallalle tai molemmille) altistuminen lisäsi kaikkiaan itsemurha-ajatusten ja -yritysten raportointia, lisäksi konfliktialueilla raportoitiin enemmän itsensä vahingoittamista ilman itsemurhatarkoitusta. Molemmille väkivallan muodoille altistuminen 9.23-kertaisti (95 % CI 4.84, 17.62) itsemurha-ajatusten ja 7.97-kertaisti (2.72, 23.36) itsemurhayritysten määrän konfliktialueilla verrattuna altistumattomiin nuoriin. Kansallisesti edustavassa joukossa vastaavat luvut olivat itsemurha-ajatusten osalta 7.91 (2.56, 12.12) ja itsemurhayritysten osalta 21.05 (8.80, 50.34) verrattuna altistumattomiin.
Morina (2011) Kosovo	Kosovon sota (1998–1999)	Sodassa läheisensä menettäneiden nuorten ja menetyksiä kokemattomien nuorten haastattelut 2008–2009	354 (joista 179 läheisensä menettäneitä ja 175 menetyksiä kokemattomia)	Läheisensä menettäneillä iän mediaani 20.3 v (SD=3.65), menetyksiä kokemattomilla iän mediaani 20.0 v (SD=3.75)	MINI (Mini International Neuropsychiatric Interview)	Haastatteluhetkellä itsemurhavaarassa oli läheisensä menettäneistä 11.7 % (n=21) ja menetyksiä kokemattomista 6.3 % (n=11). Ryhmien välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa (p=0.074).

Mujkic (2008) Kroatia	Kroatian sota (1991–1995)	Aseiden aiheuttamat lasten ja nuorten kuolemat kuolleisuustilastoista 1986–2005	-	0–19-vuotiaat	Itsemurhien määrä tilastoissa	Itsemurhia tarkasteltiin neljällä ajanjaksolla: ennen sotaa (1986–1990), sodan aikana (1991–1995), välittömästi sodan jälkeen (1996–2000) ja myöhemmin sodan jälkeen (2001–2005). Aseellisten itsemurhien määrä oli sodan aikana 3.28-kertainen ja välittömästi sodan jälkeen 3.12-kertainen verrattuna aikaan ennen sotaa, myöhemmin sodan jälkeen määrä ei merkittävästi eronnut ajasta ennen sotaa. Muiden kuin aseellisten itsemurhien määrässä ei tapahtunut merkittävää muutosta.
Murphy (1986) Englanti ja Wales	Toinen maailmansota (1939–1945)	Englantilaisten ja walesilaisten itsemurhat kuolleisuustilastoista 1921–1980	-	15–19-vuotiaat	Itsemurhien määrä tilastoissa	Miesten itsemurhien määrä laski hieman toisen maailmansodan aikana, mutta sodan jälkeen 1946–1955 itsemurhien määrä kasvoi. 1950-luvun lopulla määrä kääntyi jälleen laskuun, kunnes nousi jälleen 1961–1965. Naisten itsemurhien määrässä ei tapahtunut juurikaan muutosta.
O'Connor (2014) Pohjois-Irlanti	Pohjois-Irlannin konflikti (1968–1998)	Toisen asteen opiskelijoiden itse täyttämät kyselylomakkeet 2009	3596	län mediaani 15 v (SD=0.69)	CASE-kysely (Child and Adolescent Self-harm in Europe)	Itsetuhoisuutta raportoi 10 % kaikista vastaajista. Itsetuhoisuutta raportoi 15.5 % tytöistä ja 5.1 % pojista. Konfliktille altistuneet raportoivat useammin itsetuhoisuutta kuin altistumattomat.

Okello (2007) Uganda	Sisällissota Herran vastarinta-armeijaa (Lord's Resistance Army LRA) vastaan	Aiemmin kaapattuna olleiden ja ei-kaapattujen lasten haastattelut 2004	153 (joista 82 aiemmin kaapattuna olleita ja 71 ei-kaapattuja)	11–19-vuotiaat	MINI-KID (Mini International Neuropsychiatric Interview for Children and Adolescents)	Itsemurha-alttiutta oli esiintynyt merkittävästi enemmän aiemmin kaapattuna olleilla (45 %) kuin kaappaamattomilla (23.2 %) (p=0.004).
Okello (2013) Uganda	Sisällissota Herran vastarinta-armeijaa (Lord's Resistance Army LRA) vastaan	Koulua käyvien nuorten itse täyttämät kyselylomakkeet 2010	551	13–21-vuotiaat	YSR (Youth Self Report, kaksi kohtaa: "Yritän tahallani vahingoittaa tai tappaa itseni" ja "Ajattelen itseni tappamista")	17.97 % raportoi itsemurha-ajatuksia. Itsemurha-ajatuksia raportoivat yleisemmin naiset (26.22 %) kuin miehet (10.21 %). Itsensä vahingoittamista raportoi 18.87 % kaikista vastaajista. Myös itsensä vahingoittamista raportoivat yleisemmin naiset (28.09 %) kuin miehet (10.21 %).
Olema (2014) Uganda	Sisällissota Herran vastarinta-armeijaa (Lord's Resistance Army LRA) vastaan	Kaapattujen ja ei-kaapattujen lasten haastattelut 2006	100 (joista 50 kaapattua ja 50 ei-kaapattua lasta, koko tutkimuksessa lisäksi 200 lasten vanhempaa)	12–17-vuotiaat	MINI-KID osittain (6-kohtainen työkalu itsemurha-ajatuksen esiintymisen arviointiin)	Keskiarvo MINI:n itsemurhariskipisteityksessä oli kaapatuilla 3.34 (SD=6.91) ja kaappaamattomilla 1.66 (SD=5.43).
Orrego (2020) Kolumbia	Kolumbian sisällissota (käynnissä)	Itagüín alueella vakituisesti kaupungeissa asuvien haastattelut 2012	-	≤13-vuotiaat	CIDI	Lapsilla, joilla oli aseelliseen konfliktiin liittyvä trauma alle 13-vuotiaana, itsemurha-ajatuksen esiintyvyys oli 34.5 %, itsemurhasuunnitelmien esiintyvyys 17.2 %, itsemurhayritysten 13.8 % ja itsemurhakäyttäytymisen 34.5 %.

Patel (2006) Iso-Britannia	Poliittinen levottomuus lähtömaissa	Potilastekstit itseään tarkoituksella väkivaltaisesti vahingoittaneista lapsista ja nuorista Luoteis-Lontoon alueen klinikoilta 2000–2002	9 (joista 5 turvapaikanhakijaa ja 4 Iso-Britannian kansalaista)	14–17-vuotiaat	Potilastekstien tiivistelmät	Klinikoilla hoidettiin tutkimusaikana 982 itseään vahingoittanutta lasta ja nuorta, joista 0.92 % (n=9) oli vahingoittanut itseään väkivaltaisesti. Näistä 9:stä 5 oli naispuolisia turvapaikanhakijoita poliittisesti levottomilta alueilta, ja heistä 4:llä oli kokemuksia väkivaltaisuuksista sodan aikana. 4 tutkittavaa nuorta miestä eivät olleet pakolaistaustaisia.
Rhiger (2008) Israel	Israelin–Palestiinan konflikti (käynnissä)	Koululaisten itse täyttämät kyselylomakkeet 1998	494	14–18-vuotiaat (mediaani-ikä 15.6 v, SD=0.7)	TSC (Trauma Symptoms Checklist)	7.5 % vastanneista raportoi yrittäneensä itsemurhaa edeltävän 2 kk:n aikana.
Sami (2018) Palestiina	Israelin–Palestiinan konflikti (käynnissä)	Palestiinassa asuvien nuorten ja nuorten aikuisten itse täyttämät kyselylomakkeet -	831 (sopiva ikäryhmä, koko tutkimuksessa 889)	16–22-vuotiaat	DSHI-Y (Deliberate Self-Harm Inventory-Youth Version)	Vastanneista 13.8 % raportoi säännöllisesti vahingoittavansa itseään ilman itsemurhatarkoitusta.
Santic (2010) Bosnia ja Hertsegovina	Bosnian sota (1992–1995)	Rekisteritiedot Länsi-Hertsegovinan kantonissa itsemurhan tehneistä lapsista 1984–2008	9 (sopiva ikäryhmä, koko tutkimuksessa 134)	10–19-vuotiaat	Itsemurhien määrä tilastoissa	Koko tutkimuksen itsemurhista 6.7 % (n=9) oli 10–19-vuotiaiden suorittamia. Seitsemän yhdeksästä itsemurhan tehneestä nuoresta oli poikia.
Slodnjak (2002) Slovenia	Bosnian sota (1992–1995)	Bosniasta pakolaisiksi lähteneiden opiskelijoiden ja samanikäisten slovenialaisopiskelijoiden itse täyttämät kyselylomakkeet 1994	265	14–15-vuotiaat	CDI	24.14 % Bosniasta paenneista ja 26.15 % slovenialaisopiskelijoista raportoi itsemurha-ajatuksia. Paenneista opiskelijoista 0.77 % (n=2) ja slovenialaisopiskelijoista 2.56 % (n=5) ilmaisi suoraan aikovansa tappaa itsensä.

Somasundaram (1995) Sri Lanka	Sri Lankan sisällissota (1983–2009)	Rekisteritiedot Jaffnan kaupungin ja ympäröivien lähiöiden asukkaista 1980–1989	-	15–24-vuotiaat	Itsemurhien määrä tilastoissa	Ennen sotaa (1980–1982) 15–24-vuotiailla oli korkein itsemurha-aste (62 per 100 000). Sodan aikana (1983–1989) itsemurhien määrä laski 240 % tässä ikäryhmässä.
Thordardottir (2020) Ruotsi	Jugoslavian hajoamissodat Balkanin alueella 1991–2001	Kuolinsyyrekisteritiedot eurooppalaisista Balkanilla sodille altistuneista maahanmuuttajista ja muista maahanmuuttajista 1991–2010	252200 (joista 104770 sodille altistuneita ja 147430 muita)	0–19-vuotiaat	Itsemurhaluvut	Itsemurhan ilmaantuvuus per 100 000 henkilövuotta oli sodille altistuneilla maahanmuuttajilla 2.52 (95 % CI 1.50–4.26) ja muilla maahanmuuttajilla 4.82 (2.90–7.99). Itsemurhayritysten ilmaantuvuus per 100 000 henkilövuotta oli sodille altistuneilla 76.09 (69.14–83.73) ja muilla 107.20 (96.27–119.37). Sodille altistuneilla maahanmuuttajilla itsemurhakuolleisuuden riski oli pienentynyt (karkea HR 0.39 (95 % CI 0.18–0.81) (p=0.012)), samoin itsemurhayritysten riski oli pienentynyt (karkea HR 0.62 (0.54–0.72) (p<0.001)).